

SZAKDOLGOZAT

KISS BERNADETT

2023

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
Vidékfejlesztési agrármérnök alapképzési szak

**ÉLELMISZERPAZARLÁSI SZOKÁSOK MEGÍTÉLÉSE A 18-25
ÉVES KOROSZTÁLYBAN**

Konzulens: DR. BORBÉLY CSABA
egyetemi docens, intézeti igazgató
Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
Agrárgazdasági és Agrárpolitikai Tanszék

Készítette: KISS BERNADETT

Kaposvár

2023

Tartalomjegyzék

Ábrajegyzék	5
Táblázatok jegyzéke	5
1 Bevezetés	6
1.1 Téma jelentősége	6
1.2 Célkitűzés, kutatási kérdések.....	7
2 Szakirodalmi áttekintés	8
2.1 Élelmiszerhiány	8
2.2 Globális élelmiszerpazarlás	10
2.2.1 Az európai zöld megállapodás	11
2.3 Élelmiszerpazarlás Magyarországon	12
2.4 Demográfiai tényezők hatása az élelmiszerpazarlásra	14
2.5 Fogyasztói magatartásformák.....	15
2.5.1 Fenntartható fogyasztás.....	15
2.5.2 Tudatos fogyasztás	16
2.6 Ételhulladék piramis elemzése	17
3 Anyag és módszer	18
3.1 Szekunder források	18
3.2 Primer források	19
4 Eredmények	20
4.1 Alapadatok.....	20
4.2 A jövedelmi helyzet hatása a vásárlási szokásokra	21
4.3 A vásárlást befolyásoló tényezők	22
4.4 Élelmiszerhulladék mértéke és kezelése a háztartásokban.....	23
4.5 Tudatossággal a pazarlás ellen	25
4.6 A különböző étrendek befolyása az élelmiszerpazarlásra	27
5 Következtetések, javaslatok	28
6 Összefoglalás	29
7 Irodalomjegyzék	31
8 Mellékletek	34
1. melléklet	34
9 Nyilatkozatok.....	38

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra A szegénység aránya régiók szerint	8
2. ábra A települési hulladék mennyisége Magyarországon (2004-2021).....	10
3. ábra Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek egyes háztartástípusok szerint, ezer forint ..	12
4. ábra A háztartási hulladékok mennyisége	14
5. ábra A tudatos fogyasztás modellje.....	16
6. ábra Ételhulladék piramis.....	17
7. ábra A kérdőív kitöltői korosztály szerinti megoszlása	20
8. ábra A 18-25 év közötti kitöltők foglalkozása	21
9. ábra Az alábbi szempontok fontossága a vásárlás során.....	23
10. ábra Az élelmiszerhulladék sorsa	24
11. ábra A válaszadók szerint pazarló korosztályok megoszlása.....	25
12. ábra A jövő generációja tudatosabban fog figyelni az élelmiszerpazarlásra?.....	26
13. ábra Speciális étrendet követők megoszlása	27
14. ábra A háztartásokban keletkezett hulladék	30
15. ábra A 18-25 év közöttiek szerint pazarló korosztályok	30

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat Ökológiai lábnyom a világ országaiban (2022).....	9
2. táblázat Korcsoportok becslése a havi élelmiszerköltségről	22

1 BEVEZETÉS

1.1 Téma jelentősége

Ahogy szerte a világban, úgy Magyarországon is egyre több fiatal szenved az éhségtől és ennek a legfőbb kiváltó oka, hogy nem jutnak rendszeresen, megfelelő mértékben élelemhez. Azonban egy másik ennek ellentétes probléma is fennáll, ami a nagymértékű élelmiszerpazarlás. *Makányné Kis E. és Gál J. (2019)* érdekes ellentmondást és kérdéseket fogalmaztak meg a témával kapcsolatban, melyek nekem is felkeltették az érdeklődésemet:

„A világ egyik legnagyobb ellentmondása: míg a földünk egyik részén több milliárd ember éhezik, addig a másik részén óriási mennyiségű élelmiszer kerül előállításra és ennek jelentős része a szemetesekbe. Ezek az élelmiszerek hol keletkeznek legnagyobb mennyiségben? Mi lehet az oka, hogy ezen élelmiszerek nem juthatnak el oda, ahol szükség lenne rájuk? A világ népességének növekedésével az éhezés is növekszik majd? Hogyan tudnánk csökkenteni az elpazarolt élelmiszerek mennyiségét?”

A *J. Gustavsson et al.(2011)* tanulmánya szerint a pazarlás világviszonylatban 1,3 milliárd tonna (7,2 milliárd lakossal számolva ez 180 kg/fő/év) élelmiszert érint. Ez a mennyiség magában foglalja a teljes élelmiszerlánc (a mezőgazdasági termelés, a betakarítás és tárolás, a feldolgozás, a csomagolás, a disztribúció és a fogyasztás) során keletkező élelmiszerhulladékokat. Ugyanezen tanulmány megállapítása, hogy a szegényebb országokban az ellátási lánc kezdeti szakaszaiban jelentkezik arányaiban több élelmiszerhulladék döntően a hiányos szakértelemre, technikai háttérre, illetve klimatikus okokra visszavezethető okok miatt.

Szakedolgozatomban első sorban a háztartások szintjén próbáltam több információhoz jutni az élelmiszerpazarlást illetően és azon belül is a 18-25 éves korosztályt vizsgáltam. Ahogy a legtöbb országban, úgy Magyarországon belül is jelentős területi egyenlőtlenségek figyelhetők meg és ezek a különbségek legtöbb esetben valamilyen gazdasági és társadalmi változások következményei (www.ksh.hu). A korábbi évszázadokban az élelmiszernek teljesen más jelentősége volt, mint napjainkban. Régebben a háztáji termelést helyezték előtérbe és elképzelhetetlen volt, hogy boltban minden beszerezhető lett volna. Az élelmiszert már nem otthoni kertekben vagy a kamrában találjuk, hanem a boltok polcain és ez leginkább a növekvő társadalmi igényeknek és a fogyasztói társadalomnak köszönhető. A fokozódó élelmiszerigény jelentős befolyással volt a társadalmi túlsúly és az elhízás növekedésére is. Sokan képesek abba a hibába esni, hogy nem mérik fel, pontosan mennyi olyan élelmiszere van szükségük, amit képesek elfogyasztani, ezáltal gyakran előfordul a háztartásokban, hogy több mennyiséget

vásárolnak a szükségesnél, ennek a következménye pedig a nagy mennyiségű élelmiszerhulladék felhalmozódása. A családokban ezáltal kialakul egy olyan vásárlási szokás, ami hosszú távon nem fenntartható és a környezet számára megterhelő lehet. Ezeket a szokásokat a szülők átadják a gyermekeiknek, majd azok is a saját gyermekeiknek és ez egy olyan láncreakciót eredményez, ami káros magunkra és a környezetünkre nézve. Ezért fontos, hogy a fiatalok tudjanak erről a problémáról, és ha lehetőségük van, változtassanak rajta. Napjainkban rengeteg új lehetőség és alternatíva áll rendelkezésünkre, például sok óvoda és iskola is elkezdte bevezetni a fenntarthatóságra nevelést, ami egy újabb lépés a környezetünk és bolygónk megóvása érdekében.

Életemnek abba a szakaszába értem, amikor függetlenednem kellett és saját háztartást vezetek, mely sok nehézséggel és problémával is jár. De úgy vélem ez az út az önállóság felé hozzásegít ahhoz, hogy tudatosabban járjak el bizonyos helyzetekben. A témaválaszomat az indokolja, hogy észrevettem magamon és a környezetemben élőkön, hogy rengeteg élelmiszer végzi a szemétként vagy a háziállat eledeljeként. Egyfajta kíváncsiság és tudásvágy kerített hatalmába, hogy vajon más háztartásokban, illetve a saját korosztályomban is hasonló példák láthatók-e. Ezen felbuzdulva vetttem bele magam a témába.

1.2 Célkitűzés, kutatási kérdések

Kutatásom célja megvizsgálni a 18-25 éves korosztály élelmiszerpazarlási szokásait. Kérdőíves megkérdezést választottam, mert úgy gondolom, hogy a fiatal generáció az online platformokon érhető el leginkább. A kérdőív kitöltése anonim módon zajlott, mert véleményem szerint így nagyobb a valószínűsége az őszinte válasznak. Emellett a kérdőívben tágabb aspektusból közelítettem meg a témát, így lehetőségem nyílt arra, hogy több korosztály adatait hasonlítsam az általam kutatni kívánt korosztályhoz.

A szakirodalmak és a kutatásom alapján az alábbi kérdésekre szeretnék választ kapni:

K1: Többet pazarolnak a szülőkkel egy háztartásban élő fiatalok?

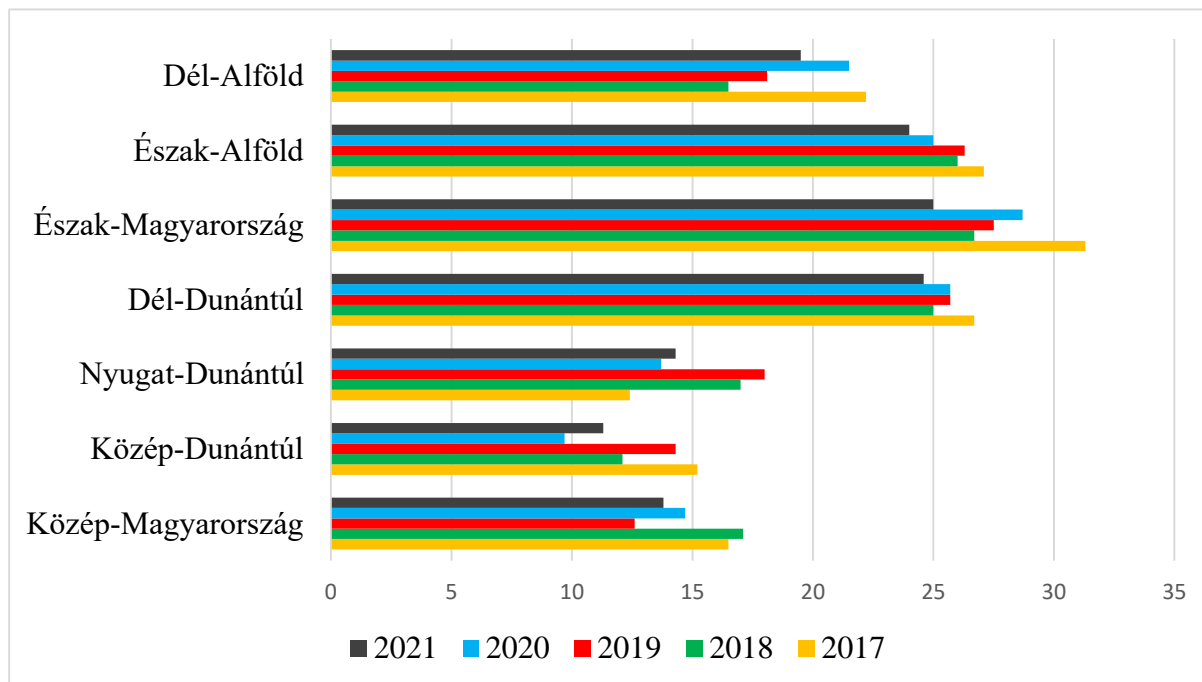
K2: Kevésbé tartják az idősebb generációt pazarlónak, mint a fiatal generációt? (Bódi B., Kasza Gy., 2015)

K3: Önmagát tartja a legpazarlóbbnak a 18-25 év közötti korosztály?

2 SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1 Élelmiszerhiány

Mára az élelmiszerhiány egy olyan globális probléma, mely a világ szinte minden pontján jelen van kisebb-nagyobb mértékben. Rengeteg felnőtt és gyerek szenved attól, hogy nem jut elegendő élelmiszerhez, vagy olyan termékekhez, amelyek a mindennapi szükségleteiket kielégíti. Ennek a problémának az értelmezésére jött létre a depriváció, mint összesítő fogalom. A depriváció valaminek a hiányát, valamitől való megfosztottságot jelent. Ez a jelenség a társadalom legtöbb tagjának megvan más-más területen. A kifejezést olyan emberekre, családokra és társadalmi csoportokra is érthetjük, akiknek nincs elegendő forrása ahhoz, hogy az igényeiknek megfelelően táplálkozhassanak vagy részt vegyenek a társadalmi élet egyes területein. A depriváció egyik formája, amikor valaki anyagilag van kitéve a hátrányoknak. Az anyagi deprivációt lehet és kell is csökkenteni, egyes esetekben szerencsésen meg is lehet állítani (Boros L., Sági M., 2015). Az évek során ebben szenvedők aránya a világban folyamatosan emelkedett, ahogy az 1. ábra is mutatja, Magyarországon leginkább a dunántúli- és észak-magyarországi területeken.

1. ábra A szegénység aránya régiók szerint

Forrás: www.ksh.hu

Az éhezés egy olyan összetett probléma, amelynek rengeteg kiváltó oka lehet, egyrészt a szegénység, másrészt a folyamatosan gyorsuló népességnövekedés. A Földön a népesség számára egy adott mennyiségű terület áll a rendelkezésre. A termőföldnek van egy adott tápanyag tartalma, amit ha nem pótlunk kellő mértékben, vagy nem hagyjuk pihenni a földet, hogy magától megújuljon, akkor a termőtalaj minősége folyamatosan romlani fog, aminek az lesz a következménye, hogy nem lehet majd ugyanannyit termelni rajta és az ott megtermelt növények tápanyagtartalma sem lesz ugyanaz (Csutora, 2011).

Az ökológiai lábnyom fogalmát először *Rees és Wackernagel (1996)* fogalmazta meg. Lényegében azt fejezi ki, hogy mennyire használjuk fel, illetve használjuk túl Földünk javait, illetve mennyi földre és vízre van szükségünk önmagunk fenntartásához és a megtermelt hulladék elnyeléséhez.

Az 1. táblázatban látható a legnagyobb egy főre jutó ökológiai lábnyommal rendelkező országok sorrendje. Magyarország a 66. helyen áll a listán, 4 hektár/fő értékkel. Ahhoz, hogy bolygónk erőforrásainak keretein belül élhessünk, a világ ökológiai lábnyomának meg kellene egyeznie a bolygónk 1 főre jutó biokapacitásával, ami jelenleg 1,6 hektár/fő. Ebből megállapítható, hogy ha mindenki annyit fogyasztana, mint Magyarország lakossága, akkor 2,5-szer lenne elhasználva a Föld erőforrása.

1. táblázat Ökológiai lábnyom a világ országaiban (2022)

Sorrend	Ország	Ökológiai lábnyom (hektár/fő)
1.	Nauru	62,1
2.	Feröer-szigetek	35,8
3.	Mikronéziai Szövetségi Államok	25,0
4.	Izland	24,4
5.	Kiribati	19,1
6.	Saint Kitts és Nevis	16,3
7.	Marshall-szigetek	16,1
8.	Seychelle-szigetek	12,3
9.	Luxemburg	12,3
10.	Katar	12,0

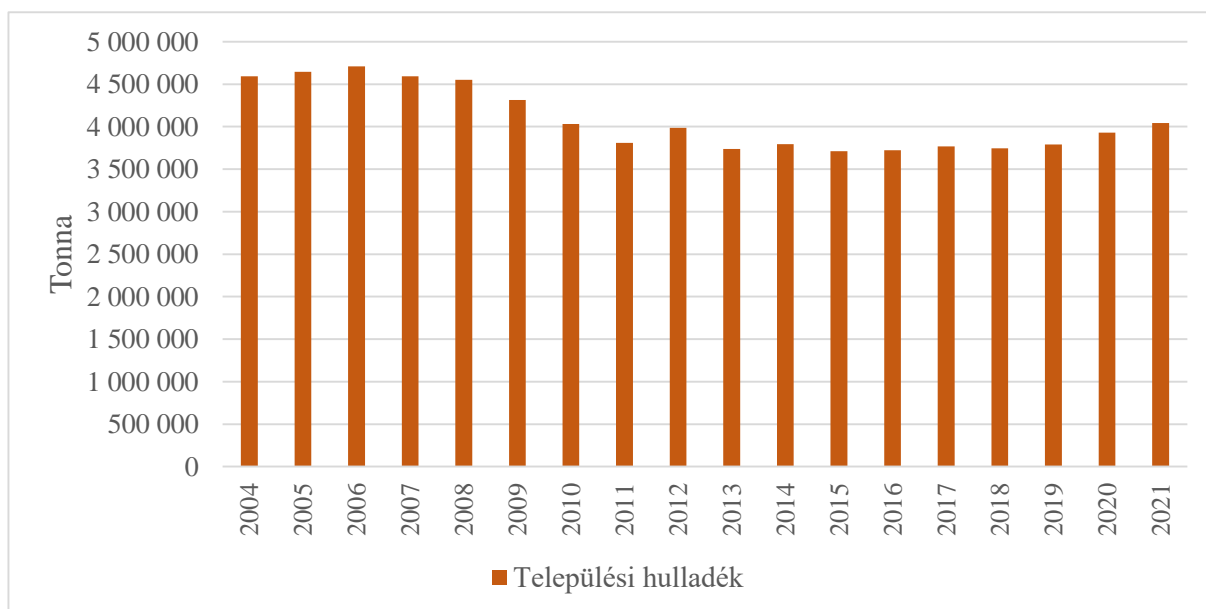
Forrás: www.footprintnetwork.org

2.2 Globális élelmiszerpazarlás

1927-ben a világon körülbelül 2 milliárd ember élt, mára 8 milliárdan lettünk, tehát ez azt jelenti, hogy közel 100 év alatt 4-szeresére nőtt a Föld lakossága (*www.worldometers.info*). A világon megtermelt élelmiszerek egyharmada megy kárba a mértéktelen vásárlások következtében. Ez átszámítva 1,3 milliárd tonna élelmiszerhulladéknak felel meg. A világon a legnagyobb pazarlás Észak-Amerikában figyelhető meg, ugyanis személyenként közel 300 kilogramm élelmiszert dobnak a szemébe éves szinten. Észak-Amerika után Európa a második legnagyobb élelmiszerhulladék termelő kontinens (*Horváth B., 2015*).

A hulladékoknak több fajtája létezik, de ami a háztartások szintjén jelen van az a települési hulladékok közé tartozó háztartási hulladék. A háztartási hulladékok lehetnek vegyesen és elkülönítetten gyűjtve is. A települési hulladék mintegy 55 %-a a lakosságtól származik, vagyis több, mint a fele és ebbe tartozik a háztartások által megtermelt élelmiszerhulladék is.

A 2. ábrán látható, hogy Magyarországon a települési hulladék mennyisége az évek során valamelyest csökkent, azonban ez még mindig több hulladékot jelent, mint amit kezelni tudunk. A 2006-os csúcspont után csökkenés következett, de az azt követő évek során lassú emelkedés tapasztalható.

2. ábra A települési hulladék mennyisége Magyarországon (2004-2021)

Forrás: www.web.okir.hu

2.2.1 Az európai zöld megállapodás

A folyamatosan növekvő társadalmunk és a rendelkezésre álló termőterület megkövetel egy olyan stratégiát, amely változásra sarkallja az embereket. Mivel Európa a második helyen áll az élelmiszerpazarlási ranglétrán, ezért az Európai Unióban gyors változtatásra volt szükség. Ennek következtében született meg az európai Zöld Megállapodás. A Zöld Megállapodás célja a klímasemlegesség megvalósítása 2050-ig. Ez egy olyan csomag, amely intézkedések révén klímasemlegessé teheti Európát. A 2019-es európai zöld megállapodás célkitűzései:

- Az EU 2030-ra és 2050-re vonatkozó éghajlatvédelmi törekvéseinek fokozása
- Az ipar mozgósítása a környezetbarát és körforgásos gazdaság érdekében
- A fenntartható és intelligens mobilitásra való átállás felgyorsítása
- Tiszta, megfizethető és biztonságos energiaellátás
- Az ökoszisztémák és a biológiai sokféleség megóvása és helyreállítása
- Energia- és erőforrás-hatékony építés és korszerűsítés
- Szennyezőanyag-mentességi célkitűzés a toxikus anyagoktól mentes környezetért
- **A termelőtől a fogyasztóig: méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszer kialakítása (Európai Zöld Megállapodás)**

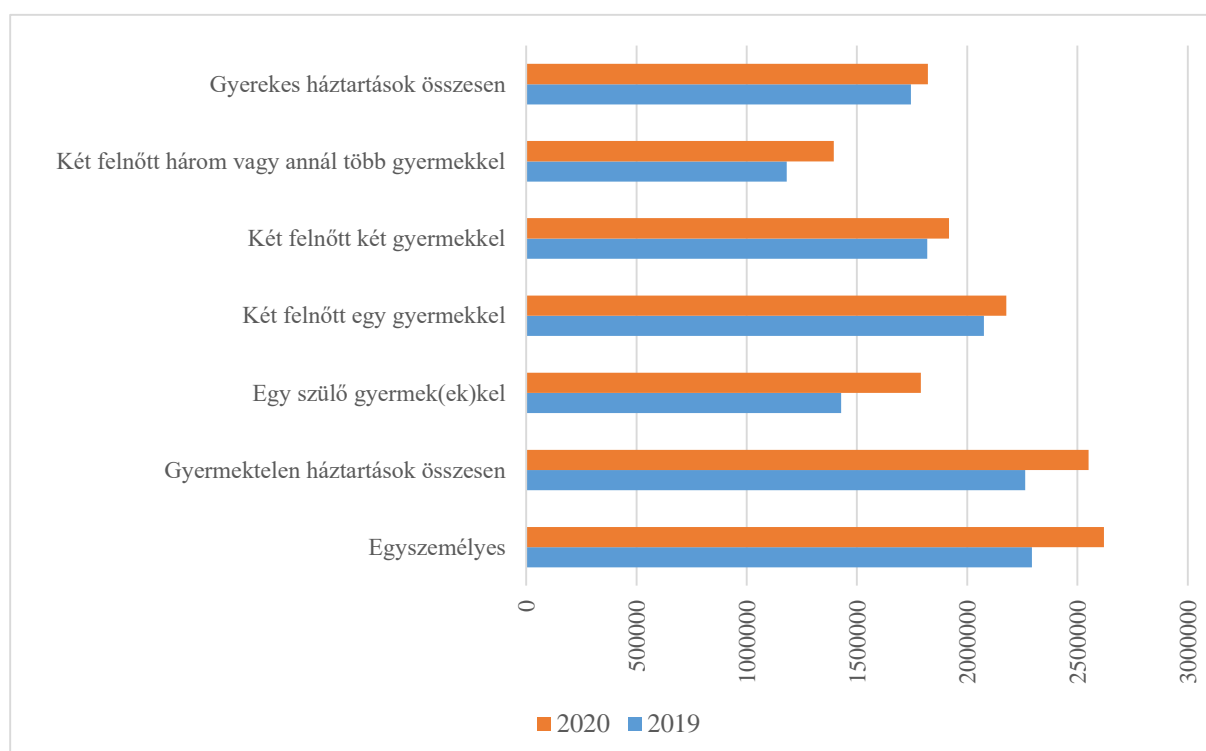
Az Európai zöld megállapodás célkitűzései közül, a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia releváns a dolgozatom szempontjából. A stratégia lényegében arra irányul, hogy az európai társadalom biztonságos forrásból származó, egészségesebb élelmiszerekhez juthasson. A célkitűzés elve szerint helyi alapanyagokból, a legkisebb veszteség mellett kell megoldani az élelmezést. A termelőtől a fogyasztóig stratégia legfontosabb elemei:

- a Közös Agrárpolitika Program (KAP) költségvetése 40%-kal járuljon hozzá az éghajlat-politikához;
- a Tengerügyi és Halászati Alap 30%-a szolgálja a politikai célkitűzéseket;
- az európai közösség élhető és fenntartható élelmiszerhez jutásának biztosítása;
- éghajlatváltozás elleni küzdelem;
- környezetvédelem;
- biodiverzitás megőrzése;
- ökológiai gazdálkodás növelése (*Elekházy N., 2020*).

2.3 Élelmiszerpazarlás Magyarországon

Az élelmiszerpazarlásra hazánkban is számos példa van. Az ipar területétől, a szolgáltató szektoron át, egészen a háztartásokig jelen van az élelmiszerhulladék nem rendeltetésszerű kezelése. Általában az iparban megoldott a hulladék kezelése, de a háztartások szintjén kevésbé. Az ipari hulladék inkább melléktermék, ami általában újra felhasználásra kerül. Egy Magyarországi példa a kaposvári cukorgyár, ahol a visszamaradt terméket biogázként hasznosítják. „A kaposvári cukorgyárban a cukorgyártási folyamat során számos melléktermék keletkezik (répatörmelék, préseltszelet), melyet biogázként is hasznosítanak, így évente körülbelül 150 m³ biogázt termelnek” (www.klimapolitikaiintezet.hu).

Ahogy arról Kozák Á. (2009) írt, a magyar háztartások élelmiszerre fordított költsége teszi ki a kiadások legnagyobb hányadát, pedig ezt csökkenteni lehetne. Ahogy a 3. ábra is mutatja, az egy főre jutó éves bruttó jövedelem háztartásonként eltérő, illetve szemlélteti, hogy a bevétel nincs arányban az egy háztartásban élők számával. Jól látható, hogy ahol egy szülő egy vagy több gyermeket nevel, ott jóval kevesebb az egy főre jutó jövedelem. Az ábra alapján az egyszemélyes háztartásoknál látható a legmagasabb egy főre jutó jövedelem.

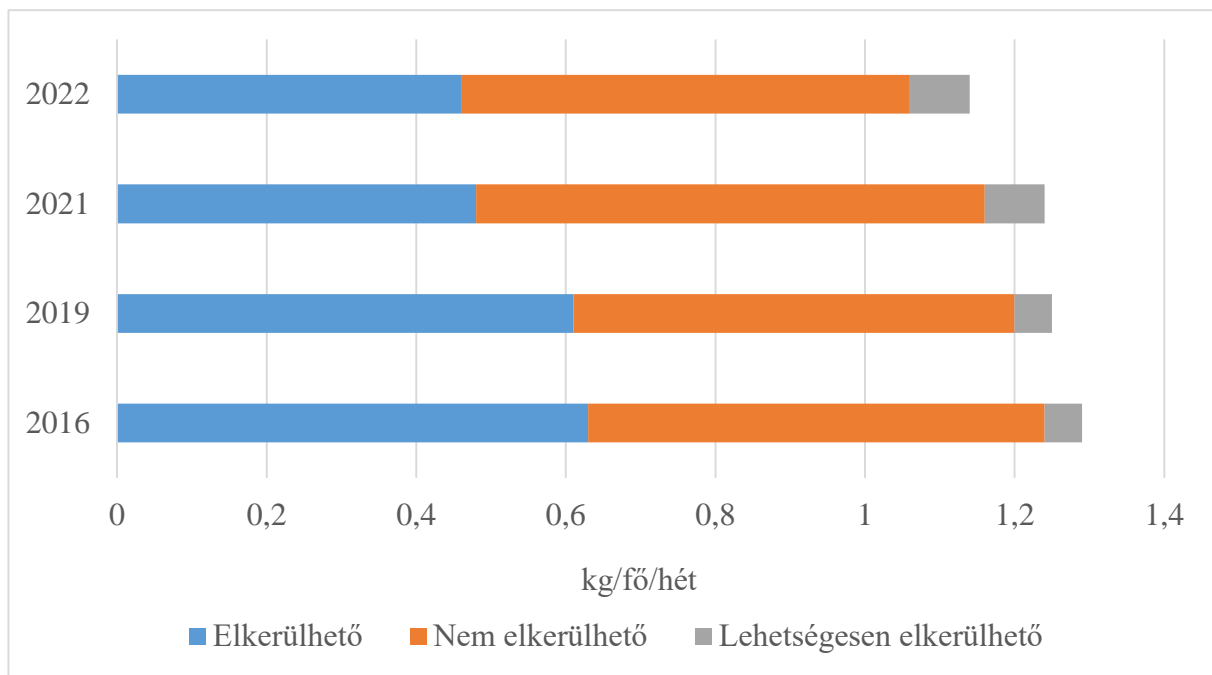

3. ábra Az egy főre jutó éves bruttó jövedelmek egyes háztartástípusok szerint, ezer forint

Forrás: www.ksh.hu

A Magyar Élelmiszerbank Egyesület (2022)-ben készített felmérésében reprezentatív kutatást végzett a magyar lakosság bevonásával. A kutatás az élelmiszerpazarlással kapcsolatos attitűdök és okok feltérképezésére fókuszált. A legfőbb ellentmondás, hogy 10-ből 8 ember kellemetlenül érzi magát, ha élelmiszert dob ki, ennek ellenére ezekben a háztartásokban mégis jelentős mennyiségű élelmiszer kerül szemétkébe éves szinten. Másik ellentmondás, hogy miközben óriási a pazarlás, a legtöbb válaszadó mégis tudatos vásárlónak tartja magát és körülbelül duplájára tehető a pazarlásuk a saját becsült értéküknek.

Olyan problémával állunk szembe, amelynek megoldásához nem több pénzre, hanem több odafigyelésre lenne szükség. A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal, továbbiakban NÉBIH feladatának tekinti, hogy tudatosítsa a vásárlókban, hogy hogyan tehetnek többet a környezetükért, a megtervezett és biztonságos élelmiszervásárlás, tárolás és kezelés segítségével. A NÉBIH az elmúlt évben számos civil és kormányzati szervezettel működött együtt annak érdekében, hogy a problémára adható legjobb válaszokat meghatározhassák. Fontos szempont volt, hogy az élelmiszeripar, a kereskedelem és a kutatóintézetek, egyetemek képviselői is szerepet vállaljanak a munkában. Kidolgoztak egy fogyasztóknak szóló programot, melyet „Maradék nélkül” címmel indítottak el 2016-ban. A program célja, hogy segítse a magyar háztartásokat az élelmiszerhulladék csökkentésében 8-10%-kal. A felmérésben résztvevő háztartások a kutatást megelőzően egy kérdőívet töltenek ki, melyben többek között arra a kérdésre is választ kell adniuk, hogy mit gondolnak, mennyi hulladékot termelnek heti szinten. A felmérésre egy hét áll rendelkezésre és a napi szinten keletkezett minden élelmiszerhulladékot fel kell jegyezni. Fontos egymástól elkülöníteni a nem elkerülhető (például tojánhéj, csontok), a potenciálisan elkerülhető (például csirkebőr, kenyérhéj) és az elkerülhető élelmiszerhulladékokat (például feleslegesen megvásárolt élelmiszerek, rossz tárolási körülmények miatt megromlott), melyeket a 4. ábrában szemléltetnek (www.maradeknelkul.hu). Az ábrán látható az éves adatok alapján a heti átlag.

4. ábra A háztartási hulladékok mennyisége

Forrás: www.maradeknelkul.hu

2.4 Demográfiai tényezők hatása az élelmiszerpazarlásra

Lehota (2004) úgy fogalmaz, hogy makro-, illetve mikrokörnyezeti elemek befolyásolják az élelmiszerfogyasztást. A makrokörnyezeti elemek közé tartoznak többek között a gazdasági, technológiai, környezeti, és a szakdolgozatom szempontjából releváns demográfiai hatások is. Demográfiai hatások közé tartozik a nem és az életkor szerinti eloszlás, illetve a háztartások összetétele.

Az eddig publikált tanulmányok többsége egybehangzó következtetést fogalmaz meg abban a tekintetben, hogy jelentős hatást gyakorol az élelmiszerpazarlás mértékére a háztartások életkor szerinti eloszlása. A fiatalabb rétegekre sokkal inkább jellemző a pazarló magatartás, mint az idősebb generáció képviselőire. Szintén azonos a tudósok véleménye a háztartások méretének hatásával kapcsolatban. Megállapították, hogy a nagyobb létszámú háztartások összességében több hulladékot termelnek, ugyanakkor egy főre lebontva a mennyiségeket, az egyfős háztartások mutatják a legrosszabb képet. A jövedelmi helyzet azonban egy megosztó képet mutat a publikációk között. Összességében megállapítható, hogy a potenciális élelmiszerpazarlást befolyásoló demográfiai tényezők tekintetében meglehetősen megoszlanak a szakértői vélemények (*Bódi B., Kasza Gy., 2015*).

Szabó-Bódi B. (2018) szerint a pazarló magatartás kialakulásáért számos tényező felelős. Az élelmiszervásárlástól kezdve, az élelmiszer tárolásán keresztül egészen az étel készítéséig számos olyan folyamat van, amely során élelmiszerhulladék keletkezik. A legtöbb ember nem rendelkezik megfelelő ismerettel azzal kapcsolatban, hogyan is tudná minimalizálni a keletkező hulladékot, illetve a nem elkerülhető hulladéknak mi a megfelelő kezelési módja.

2.5 Fogyasztói magatartásformák

Az élelmiszerpazarlás mérséklésére rengeteg egyszerű megoldás létezik. Kis odafigyeléssel jelentősen csökkenthetjük az egy főre jutó élelmiszerhulladék mennyiségét. A technológiai fejlődésnek köszönhetően a fiatalok számára már az online világ is rengeteg lehetőséget biztosít arra, hogy csökkentsék az élelmiszerpazarlást, ilyen például a „Munch” nevű applikáció is. Az applikáció célja, hogy a használó környezetében megtalálható boltok, az adott napi megmaradt élelmiszereket áron alul értékesítik, ezzel megmenthető rengeteg kidobásra kerülendő élelmiszer. Fontosnak tartom, hogy ahogy a mai világban sok minden, ez ne legyen divat tevékenység. Az embereket meg kell győzni azzal kapcsolatban, hogy ha más aspektusból közelítik meg a témát és képesek segíteni másoknak is a változtatásban, akkor együtt sokkal többet tehetünk e nemes cél érdekében.

2.5.1 Fenntartható fogyasztás

Csutora M., és Hofmeister Tóth Á. (2011) megállapították: „*A fenntartható fogyasztás célja, hogy biztosítsuk a társadalom – beleértve a jövő generációkat is – jólétét, miközben a természet által megszabott keretek között tartjuk az erőforrások felhasználását és a szennyezés kibocsátását.*”

A fenntartható fogyasztásra jellemző az egészség- és környezettudatosság, ami abban valósul meg, hogy speciális termékeket és szolgáltatásokat vásárolunk és fogyasztunk a jobb életminőség elérése érdekében és eközben minimalizáljuk a használt természeti erőforrásokat és a környezetkárosító termékeket, azonban megfelelnek az alapvető igényeknek, és jobb életminőséget eredményeznek. A fenntartható és környezettudatos élelmiszer-fogyasztás alapelvei közé tartozik, hogy előnyben részesítjük:

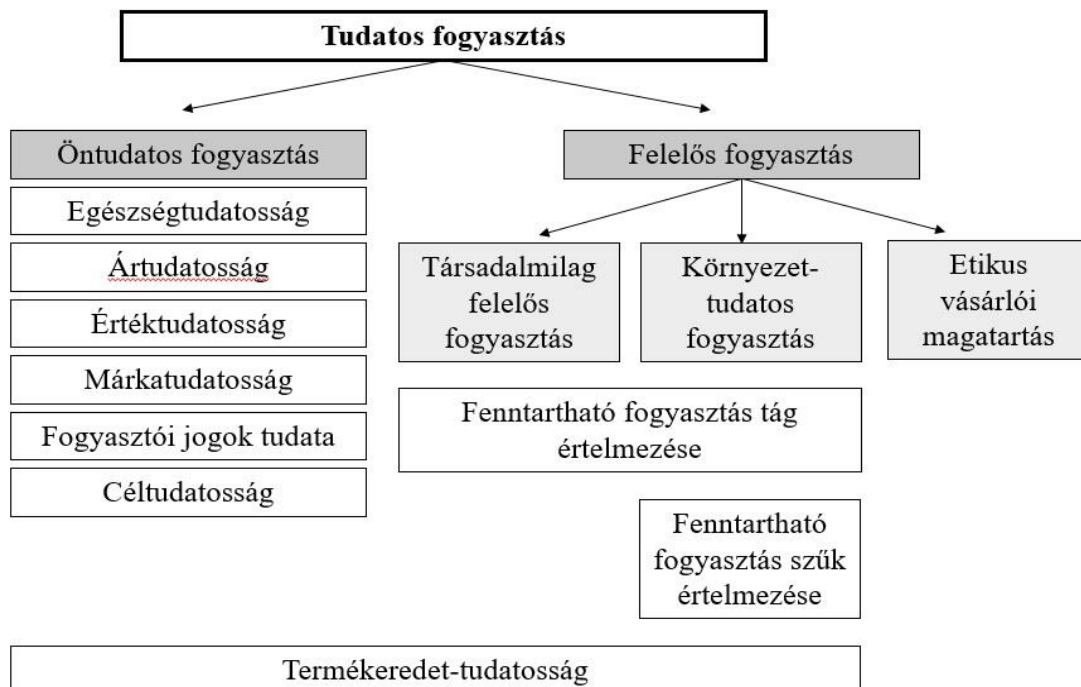
- a növényi eredetű élelmiszereket és zsiradékokat az állati eredetűekkel szemben,
- a kevésbé feldolgozott, inkább regionális élelmiszerek fogyasztását,
- az állati eredetű fehérjefogyasztás visszaszorítását (*Bauerné Gáthy A., Szűcs I., 2019*).

2.5.2 Tudatos fogyasztás

A tudatos fogyasztás definícióját tekintve eltérő leírásokkal találkozhatunk. *Dudás K., 2011* szerint a tudatos fogyasztó egy megfontolt, előre meghatározott szempontokat szem előtt tartó egyén, aki a vásárlói döntéseivel igazolja magát.

A tudatos fogyasztói magatartásformákat az 5. ábra jól szemlélteti. A modellt két részre lehet bontani. Az előágba tartoznak azok a fogyasztók, akik a saját érdekeiket tartják szem előtt. A modell másik ága ennek az ellentéte, tehát ide azok a fogyasztók tartoznak, akik az önös érdekeiket háttérbe szorítva, mások érdekeit tartják szem előtt. Akik az önérdekre fókuszálnak, azok általában a minőséget, az árat, a márkát, az értéket, a fogyasztói jogokat, az egészséget és a táplálkozást helyezik előtérbe. Akik viszont mások érdekeit tartják szem előtt, kulcsfontosságú a társadalom- és környezettudatosság, illetve az etikus-, felelős- és fenntartható fogyasztás (*Dudás K., 2011*).

Törőcsik (2018) szerint a tudatos fogyasztó tisztában van a lehetőségeivel, a jogaival, nagy az igazságérzete és a félrevezetést, nem megfelelő tájékoztatást sérelemként éli meg. Bizalmatlan a gyártóval és kereskedővel szemben.

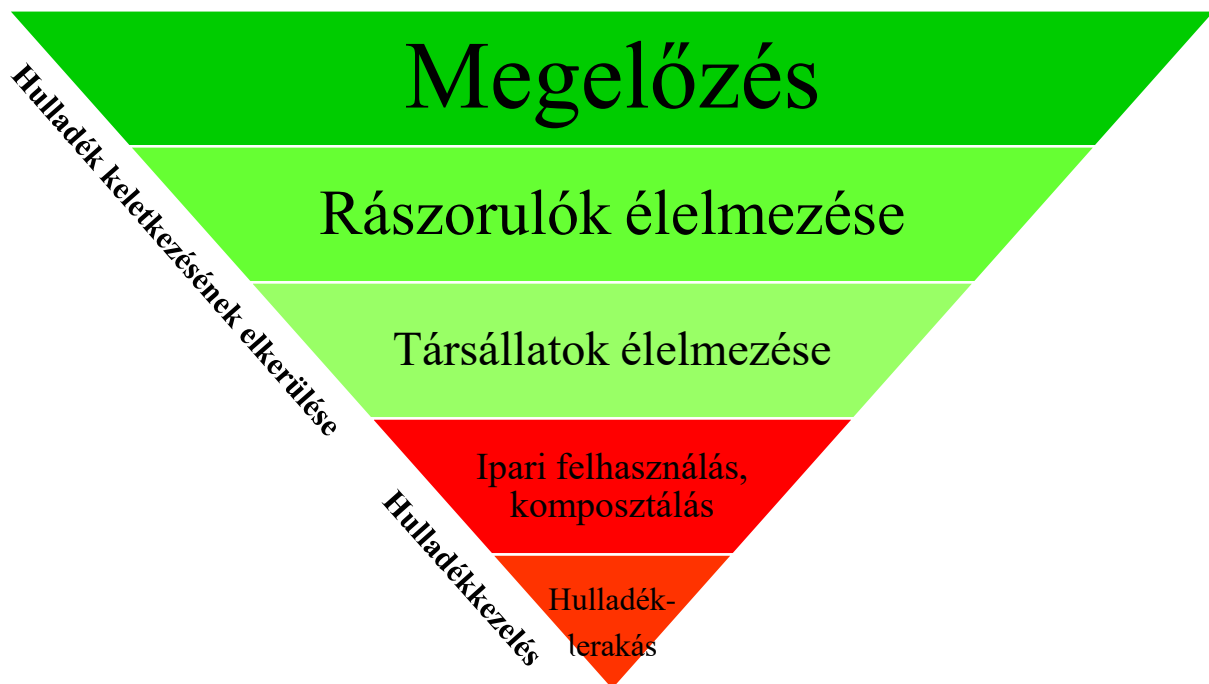

5. ábra A tudatos fogyasztás modellje

Forrás: Bauerné Gáthy A., Szűcs I. (2019)

2.6 Ételhulladék piramis elemzése

Az élelmiszerhulladék piramis (6. ábra) megmutatja, hogyan tudjuk elkerülni az élelmiszerhulladék szemétképzését, illetve azt, hogy a megmaradt hulladékot hogyan kezelhetjük. A piramis minden szintje az elpazarolt élelmiszerek különböző kezelési stratégiáira összpontosít. A hierarchia legfelső szintjei (megelőzés, rászoruló élelmiszer élelmiszer, társállatok élelmiszer) a legjobb módjai az élelmiszerek kidobásának megelőzésére, mivel ezek jelentik a legtöbb hasznot környezet, a társadalom és a gazdaság számára. A negyedik szinten olyan lehetőségek állnak rendelkezésre, mint például a biotermékként való felhasználás, melyek az alternatív energiaforrások használatának növelését célozzák meg. A komposztálás jelenti az olyan élelmiszerrészek felhasználását, melyek komposztként hasznosulnak és tápanyaggént szolgálnak. A komposztálással olyan anyagot hozunk létre, mely javítja a talaj- és a vízminőségét, illetve elősegíti a növények jobb tápanyagellátását. Az utolsó szint a hulladék, lerakóba történő elhelyezése, vagy minél biztonságosabb megsemmisítése (www.epa.gov).

6. ábra Ételhulladék piramis

Forrás: www.elelmiszerbank.hu

3 ANYAG ÉS MÓDSZER

A szakdolgozatom elkészítéséhez korábbi kutatási anyagokat (pl.: NÉBIH-Maradél nélkül programja) is használtam, ugyanis jó támpontot nyújtottak. A saját primer kutatásom azonban egy új témakört dolgoz fel. Sok kutatást találtam a korosztályokra vonatkozóan, azonban az általam vizsgálni kívánt korosztályról nem találtam bővebb információkat. Véleményem szerint több kutatás összevont értelmezése bővebb megoldást adhat az élelmiszerpazarlás eredményesebb kezelésére.

A szakdolgozaton megírása során szekunder és primer információgyűjtést egyaránt alkalmaztam.

3.1 Szekunder források

A szekunder források esetében az internetes forrásokra támaszkodtam.

Az általam használt internetes források az alábbiak:

- Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu)
- Magyar Élelmiszerbank Egyesület (www.elelmiszerbank.hu)
- Worldometers (www.worldometers.info)
- Global Footprint Network (www.footprintnetwork.org)

Továbbá a munkám elkészítése során segítségemre voltak:

- internetes portálok,
- folyóiratok,
- szakcikkék,
- szakkönyvek.

3.2 Primer források

Kutatásom célja, hogy felmérjem társadalmunk 18-25 éves korosztályának az élelmiszerpazarlási szokásait. Több módszer alkalmazása is hasznosak tűnt, azonban a kérdőíves megkérdezést tartottam a téma sokrétősége miatt a legalkalmasabbnak arra, hogy minden szempontból elegendő adatot nyerjek ki. Véleményem szerint a Z-generáció legkönnyebben az online platformokon keresztül érhető el, ezért a primer kutatásom az internetes kérdőíves megkérdezésen alapult.

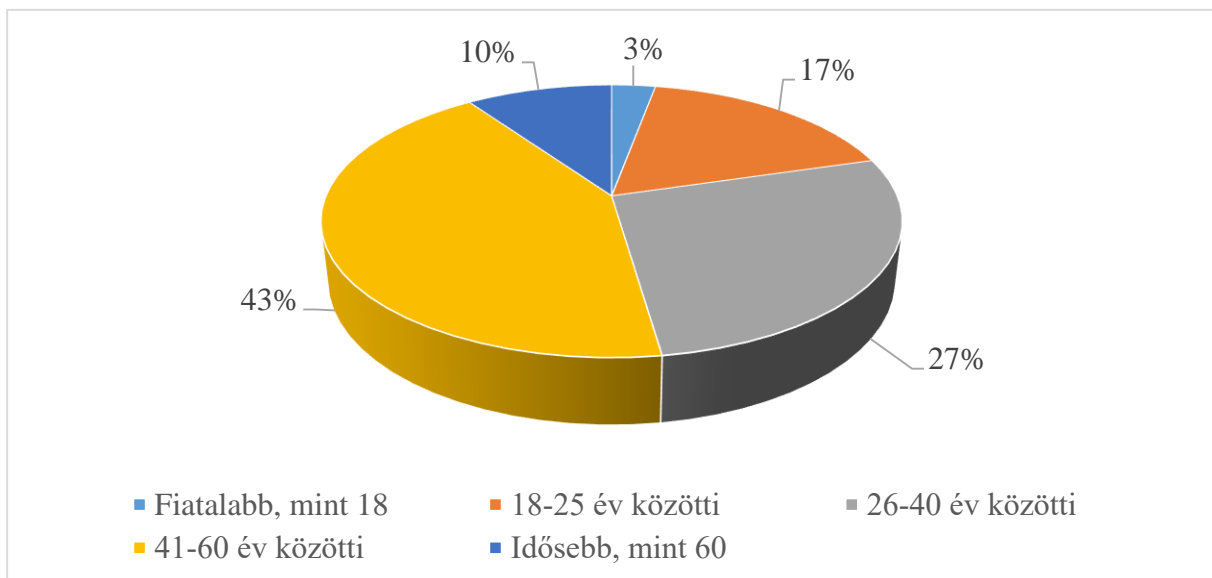
A kérdőív megszerkesztése után feltöltöttem az internetre, hogy minél több emberhez eljuthasson. A kérdőív kitöltése önkéntes alapon zajlott. Összesen 312 darab megfelelően kitöltött kérdőív érkezett vissza. A kérdőívet úgy hoztam létre, hogy a válaszadó anonim maradjon, azonban az alapvető jellemzők, például a neme, a lakhelye, a korosztálya, a családi állapota kategorizálható legyen. Úgy gondolom, hogy az anonim megkérdezés esetében nagyobb a valószínűsége az őszinte válasznak. Emellett a kérdőívben tágabb aspektusból közelítettem meg a témát, így lehetőségem nyílt arra, hogy több korosztály adatait hasonlítsam az általam kutatni kívánt korosztályhoz.

A felmérés nem volt reprezentatív.

4 EREDMÉNYEK

4.1 Alapadatok

A 312 kitöltő közül 54, aki 18-25 év közötti, ez a válaszadók 17,3%-a (7. ábra). A legtöbb kitöltés a 41-60 év közötti korosztályból érkezett, míg a legkevesebb pedig a 18 év alatti korosztályból. Ez felveti azt a kérdést, hogy vajon az X-generáció jobban jelen van-e az online platformokon, mint a Z-generáció.

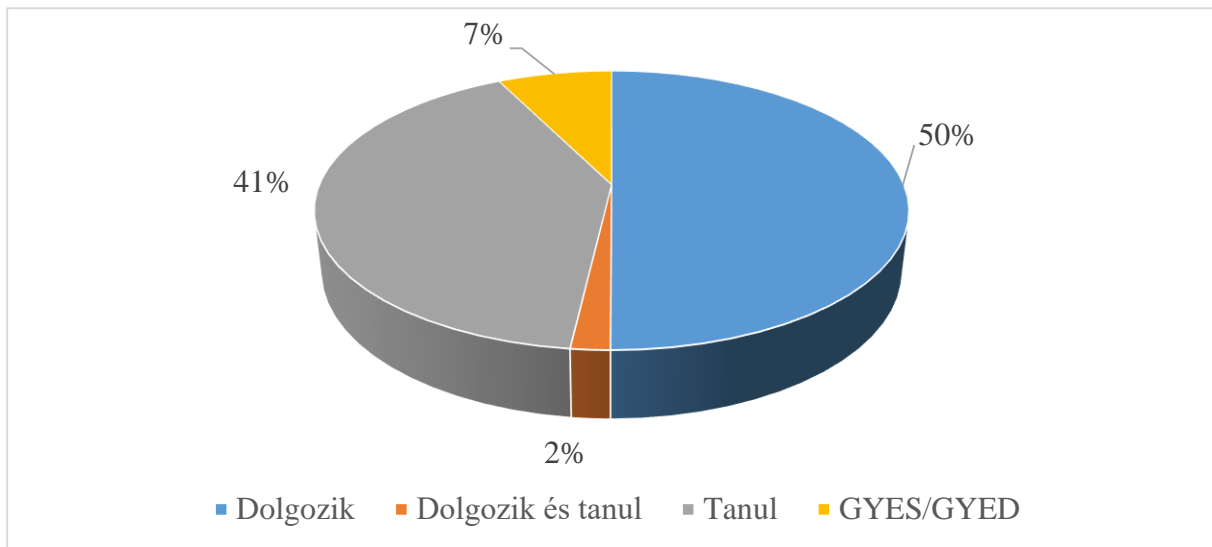

7. ábra A kérdőív kitöltői korosztály szerinti megoszlása

Forrás: saját szerkesztés.

Az első kérdések között szerepelt a válaszadó élethelyzete, vagyis hogy kivel él egy háztartásban. Ezt azért tartottam fontosnak, mert háztartások között is eltérő példák vannak e tekintetben, és ebből adódóan változnak az ételkészítési szokások is, illetve könnyen összevethető, hogy azonos életkörülmények miként hatnak az ételkészítési szokásainkra.

A család összetétele mellett jelentős hatással van a foglalkozás az ételkészítési szokásokra, de a jövedelem határozza meg például a vásárlási szokásainkat is. Az 8. ábra jól szemlélteti, hogy a vizsgált korosztály 50%-a dolgozik, 41%-a tanul, 7%-a GYES/GYED-ben részesül, illetve a fennmaradó 20% tanul és dolgozik is egyaránt.

8. ábra A 18-25 év közötti kitöltők foglalkozása

Forrás: saját szerkesztés

4.2 A jövedelmi helyzet hatása a vásárlási szokásokra

Az élethelyzetre vonatkozó kérdések után rátértem azokra a témákra is, melyek a szakdolgozatom alapját képezik és érdemben hozzájárultak a szakdolgozat elkészítéséhez. Több olyan kérdéskört érintettem, amely a válaszadó vásárlási szokásait érinti, ilyen például, hogy milyen típusú boltokban vásárol. A válaszadók többsége a hipermarketet adta meg válaszként. Úgy gondolom, hogy ez a válasz lehet az oka például a túltermelésnek is, ami szintén az élelmiszerpazarláshoz vezet. A túltermelés alatt azt értem, hogy a hipermarketek polcain számos termék kategória megtalálható és azokon belül számos különböző márka is jelen van, így a gyártók túltermelésbe kezdenek, hogy felvegyék a versenyt a versenytársakkal. A kérdőívet kitöltők kisebb arányban választották azt, hogy piacon vásárolnak. Ez véleményem szerint egy olyan szokás, amin változtatni kell és érdekesebb társadalmunkat egy fenntarthatóbb, akár termelői piacokhoz kapcsolódó vásárlási szokásra orientálni. Ezáltal csökkenthető lenne a termelő folyamatokban keletkező élelmiszerhulladék mennyisége, a csökkenő kereslet miatt, illetve hozzájárulna a helyi termelők fennmaradásához. Viszont ha a népesség ilyen ütemben növekedik, akkor ez sajnos nem kivitelezhető, ugyanis rengeteg élelmiszerre lesz (és van is) szükségünk.

Másik részben ehhez vonatkozó téma, hogy a válaszadó saját becslése szerint mennyit költ havonta élelmiszerre, az ehhez kapcsolódó válaszokat a 2. táblázatban ismertettem. A táblázat

alapján elmondható, hogy minden korosztályban a legjellemzőbb válasz az volt, hogy 31.000-45.000 forint közöttre tehető a háztartások havi élelmiszerköltése. A 18 év alatti korosztálynál látható, hogy több helyen nincs adat, ez annak tudható be, hogy ebből a korosztályból csak 9 kitöltés érkezett.

2. táblázat Korcsoportok becslése a havi élelmiszerköltéséről

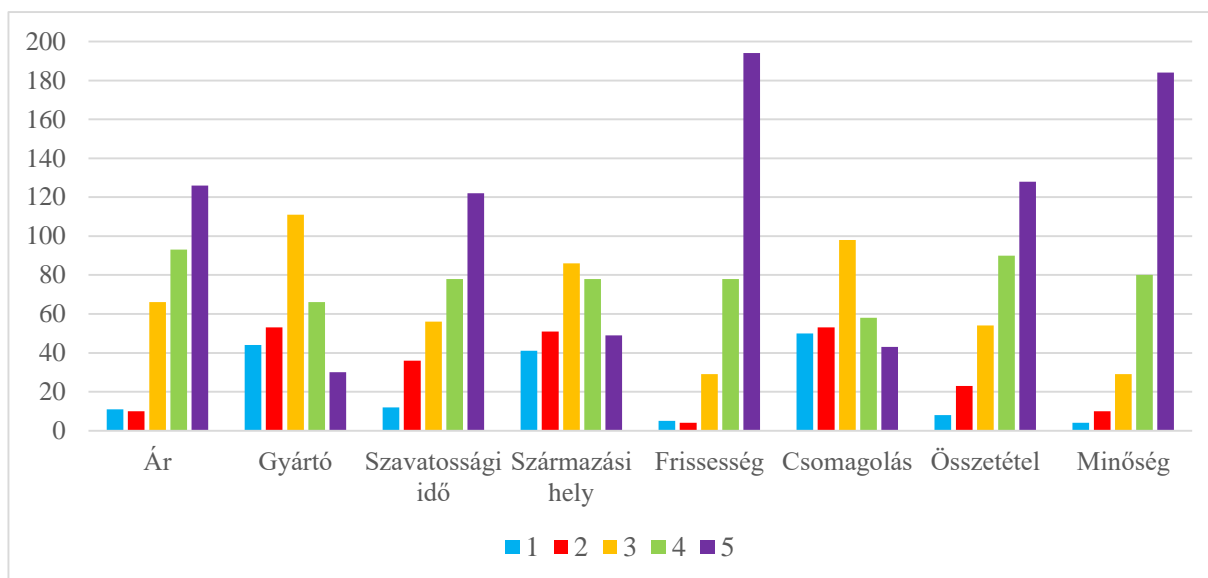
	Fiatalabb, mint 18	18-25 év közötti	26-40 év közötti	41-60 év közötti	Idősebb, mint 60
0-30.000 Ft	-	16,6%	7,1%	7,6%	30%
31.000-45.000 Ft	88,9%	38,8%	39,4%	35,1%	30%
46.000-65.000 Ft	11,1%	24%	26,1%	34,4%	6,6%
66.000-85.000 Ft	-	12,9%	11,9%	9,9%	23,4%
86.000-100.000 Ft	-	3,7%	11,9%	5,4%	3,4%
100.000 Ft felett	-	3,7%	3,6%	7,6%	6,6%

Forrás: saját szerkesztés

4.3 A vásárlást befolyásoló tényezők

Azt feltételezem, hogy az eltérő korosztályokat eltérő tényezők befolyásolják egy adott termék megvásárlásánál. Napjainkban kialakult egy új befolyásoló tényező, ez pedig a Greenwashing kifejezés, ami annyit tesz, hogy a gyártók olyan marketing stratégiát alkalmaznak, amivel megtévesztik a vásárlókat és elhítetik velük, hogy az adott termék megvásárlásával több tesznek környezetünk megóvásáért. (www.greendex.hu)

Kértem a válaszadókat, hogy értékeljék, az alábbi szempontok mennyire fontosak a vásárlás során egy 1-től 5-ig tartó skálán (melynél az 5-ös értékelés a leginkább fontos, az 1-es a legkevésbé fontos): ár, gyártó, szavatossági idő, származási hely, frissesség, csomagolás, összetétel és minőség. Úgy vélem, hogy ezek a tényezők azok, melyek leginkább befolyásolni tudják a társadalmi szereplőket a vásárlásuk során.

9. ábra Az alábbi szempontok fontossága a vásárlás során

Forrás: saját szerkesztés

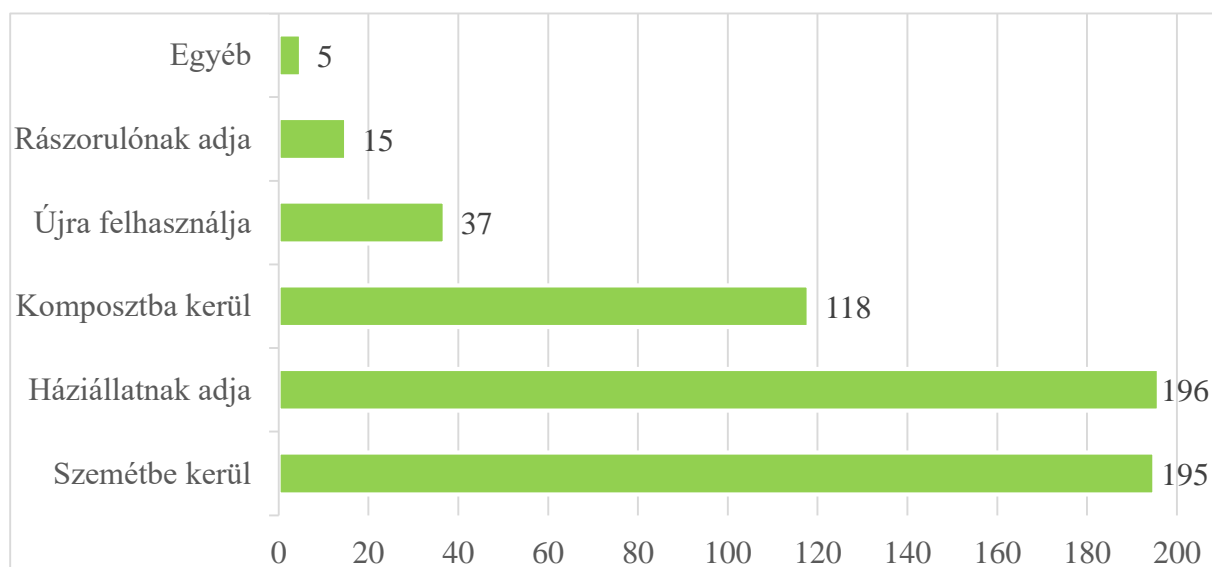
A 9. ábrán jól látható, hogy az ár, a szavatossági idő, a frissesség, az összetétel és a minőség, amit a legtöbb válaszadó a leginkább fontos tényezőnek választotta, illetve az is jól kivehető, hogy a gyártó, a származási hely és a csomagolás esetében a legjellemzőbb válasz a 3-as értékelés volt. A legkevésbé fontos, vagyis az egyes értékelés minden szempontnál megfigyelhető, azonban csak elenyésző mértékben. Összességében elmondható, hogy ezek a szempontok minden korosztály számára fontosak, de háztartást, illetve korosztályt tekintve eltérő prioritásokat figyelhetünk meg.

4.4 Élelmiszerhulladék mértéke és kezelése a háztartásokban

Véleményem szerint társadalmunk nincs tisztában azzal, hogy valójában mennyit pazarol, ezért mindenképp fontosnak tartottam egy olyan kérdés feltételét, amelyből választ kapok erre a feltevésekre. Megkértem a válaszadókat, hogy becsüeljék meg, hogy mennyi élelmiszert dobnak ki heti szinten. A válaszadók 61,5%-a gondolta úgy, hogy maximum 1 kg élelmiszert dob ki hetente. 22,4% válaszolta, hogy maximum 2 kg, 9,6% szerint maximum 3 kg-ot dob ki és 6,5% gondolja úgy, hogy ennél több élelmiszer végzi a szemétkosárban a háztartásában. Ezekből az adatokból kiderül, hogy alábecsülik az általuk kidobott élelmiszerhulladék mennyiségét. Egy átlagos uniós állampolgár ugyanis átlagosan 70 kg élelmiszerhulladékot dob a szemétkosárba, ez heti szintre lebontva 1,34 kg hulladékot jelent (www.portal.nebih.gov.hu).

A soron következő kérdés, hogy mely élelmiszercsoportok milyen mennyiségben végzik a szemétként a válaszadó szerint. A 18-25 éves korosztály válaszai, hogy a készétel az, ami az első helyen szerepel a kidobásra kerülő ételcsoportok sorrendjében. Ennek egyik oka lehet például, hogy a fiatalok nem tudják felmérni, hogy mekkora mennyiséget készítsenek az adott alapanyagból, de akár az is előfordulhat, hogy házhoz rendelés során a megmaradt ételből már több alkalommal nem hajlandóak enni. Az élelmiszerpazarlásnál azonban nem csupán arra kell figyelniük, hogy mit és milyen mennyiségben dobunk ki, hanem arra is, hogy ami a szemétként végeznék az felhasználható-e más célra. Sokan nem tudják, hogy milyen lehetőségeik vannak, vagy nem akarnak foglalkozni a szemétként kerülő élelmiszerekkel, pedig számos újrafelhasználási módja lehet.

Az élelmiszerpazarlás egyik lényegi kérdése, hogy az emberek foglalkoznak-e egyáltalán a megmaradt élelmiszerekkel, és ha igen abban az esetben mi lesz a sorsa. A 10. ábrában szemléltetem a kapott eredményeket. Jól látható, hogy a válaszadók nagyrésze leginkább a háziállatnak adja, de rengeteg kerül a szemétként is. Az egyéb válaszok között szerepelt, hogy addig esznek az adott ételből, amíg el nem fogy, illetve egy válaszadó mondta, hogy ismerősnek ad belőle. Az ábrán azért látható több adat, mint a kitöltések száma, mert ennél a kérdésnél több válasz megadása is lehetséges volt.

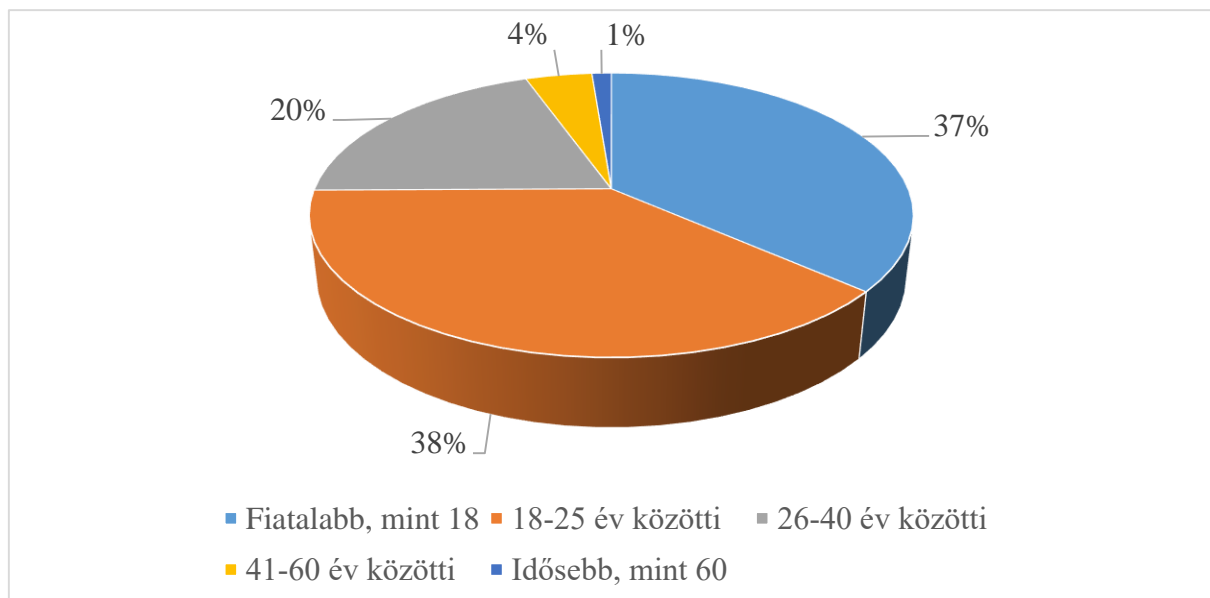
10. ábra Az élelmiszerhulladék sorsa

Forrás: saját szerkesztés

4.5 Tudatossággal a pazarlás ellen

A tudatosság az élet szinte minden területén jelen van, de az hogy mi a tudatosság nehéz pontosan megállapítani és rengeteg példát lehet rá találni. Célok eléréséhez is szükség van tudatosságra, így ha az ember változtatni szeretne, ahhoz tudatosan változtatni kell. Nincs ez másképp az élelmiszerpazarlás területén sem, mert a pazarló magatartáson úgy változtathatunk, ha célként tűzzük ki magunk elé és tudatosan cselekszünk a célok elérése érdekében.

Ebben a fejezetben ennek a két cselekvésnek a kapcsolatát mutatom be és szemléltetem a kutatási eredményeim alapján. Első körben felmértem a pazarló magatartásról alkotott véleményeket, majd rátértem a tudatosságra is. Mindkét területen az összes korosztály válaszára voltam kíváncsi, így teljeskörű visszajelzést kaptam a tudatosság és a pazarlás témakörében.

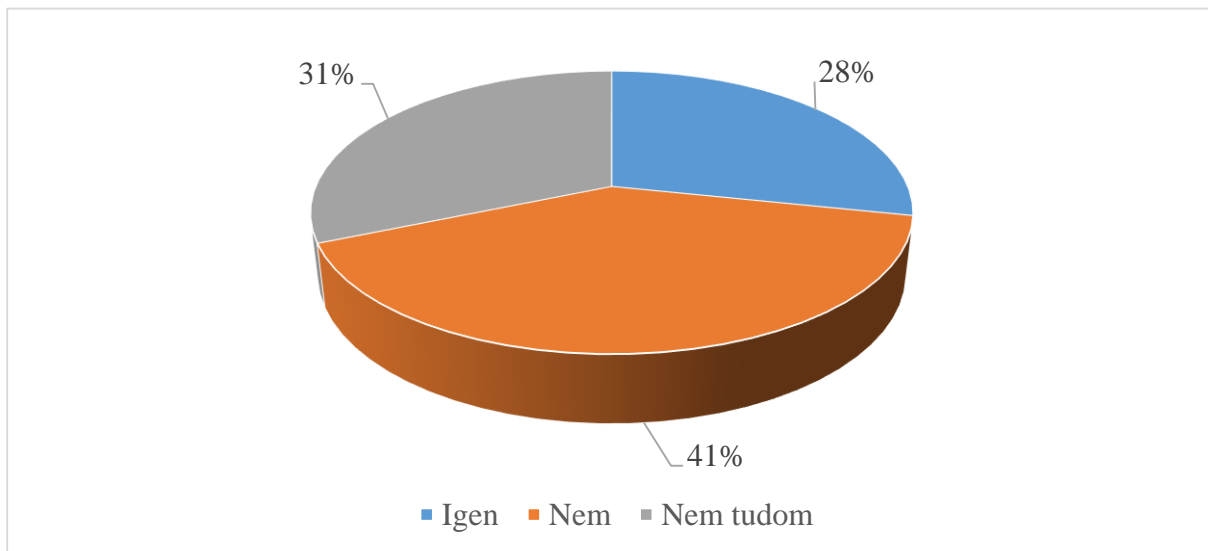
11. ábra A válaszadók szerint pazarló korosztályok megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

A 11. ábrából jól kivehető, hogy a válaszadók többsége úgy gondolja, hogy a fiatalabb generációnak van a leginkább pazarló magatartása és ebből is a nagyobb részt teszi ki a 18-25 év közötti korosztály, tehát az általam vizsgált korcsoport.

Az előbbi kérdésből kiindulva, és azt tovább gondolva merült fel bennem, hogy vajon a jövő generációja jobban odafigyel majd az élelmiszerpazarlására? Véleményem szerint ez egy összetett kérdés, mivel számos tényező fogja befolyásolni ebben a kérdésben a következő generációkat. Azonban kíváncsi voltam, hogy mások hogy vélekednek a kérdés tekintetében.

A válaszadók 28%-a gondolja úgy, hogy a jövő generációja tudatosabban figyelni fog az élelmiszerpazarlásra. 30,7% nem tudja, hogy vajon mennyire fognak erre figyelni és a válaszadók legnagyobb százaléka, vagyis 40,3% szerint nem fog a jövő generációja tudatosan figyelni az élelmiszerpazarlásra (12. ábra). A válaszadók 1%-a nem válaszolt erre a kérdésre. A diagramból is jól kivehető, hogy eléggé megosztódnak a vélemények a témával kapcsolatban.

12. ábra A jövő generációja tudatosabban fog figyelni az élelmiszerpazarlásra?

Forrás: saját szerkesztés

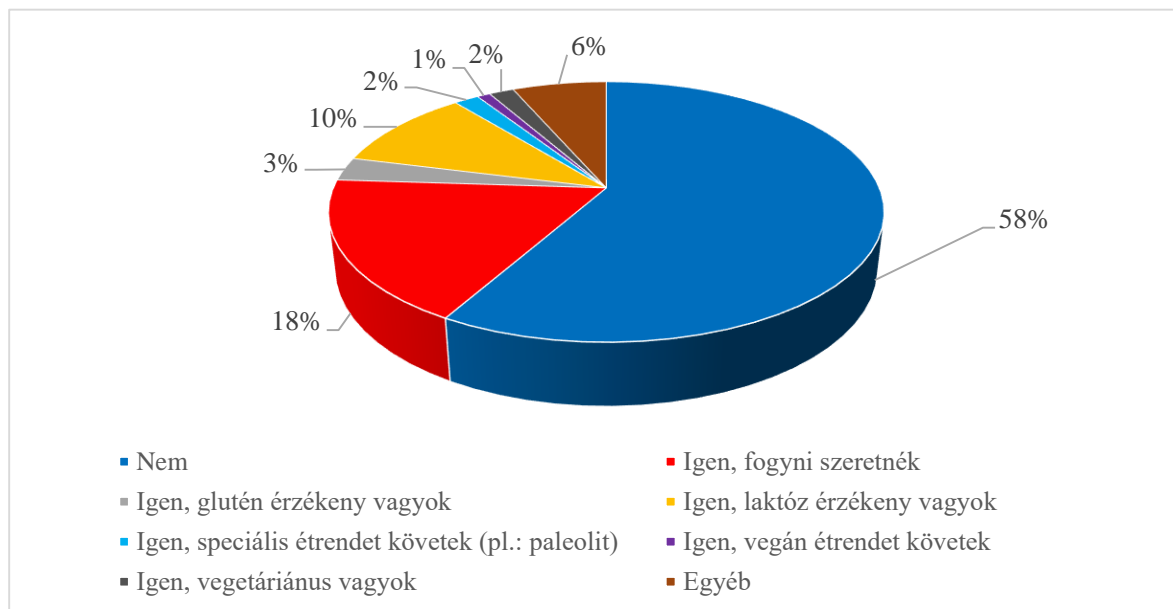
A kérdőívem végén az pazarlás csökkentésének lehetőségeiről kérdeztem a válaszadókat. A legjellemzőbb válasz, hogy tudatos vásárlással lehetne a legnagyobb mértékben csökkenteni az élelmiszerpazarlást. A második helyen állt, hogy hatásos lehetne étkezési tervet készíteni, mint például egy heti menüsor összeállítása és a harmadik legjellemzőbb válasz a megfelelő oktatás, mint megoldás, de nem sokkal kevesebb válasz érkezett arra, hogy a figyelemfelhívás szintén célravezető lehetne. Egyéb válaszként érkezett például a megfelelő családi példamutatás és neveltetés.

Több kutatás is kitér arra a kérdéskörre, hogy milyen eszközökkel lehetne csökkenteni az élelmiszerpazarlást. Például a *Magyar Élelmiszerbank Egyesület (2022)*-ben a csomagolás hibás és a lejárti dátumhoz közeli termékeket egyes gyárakból és üzletekből összegyűjtötte és adomány formájában a rászorulóknak adta, így összesen 10 milliárd forintnyi élelmiszert mentettek meg a kidobástól. Összességében elmondható, hogy a pazarló magatartás szoros kapcsolatban áll a tudatossággal és egy fontos lépése, akár megoldása is lehet az élelmiszerpazarlásnak. Azonban a tudatosság egy személyes jellemző, melyen csak az egyén

maga tud változtatni és ezt a döntést önmaga és környezet érdekében meghozni és az álláspontján változtatni.

4.6 A különböző étrendek befolyása az élelmiszerpazarlásra

Az étrendváltás mögött számos ok állhat (pl.: betegségek, allergia), de sokan önszántukból döntenek úgy, hogy életmódot változtatnak. Ezekben az esetekben a szükséges élelmiszerek drágábbak vagy nehezebben elérhetőek is lehetnek, így sokaknak egy ilyen változás nehézséggel jár. Úgy vélem, hogy az élelmiszerpazarlásra is hatással lehet egy speciális étrend követése, de utána jártam a primer kutatásom során is (13. ábra).

13. ábra Speciális étrendet követők megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

Felmértem, hogy a válaszadóknak milyen speciális étrendre van szüksége. A válaszadók 58%-a válaszolta, hogy nincs szüksége speciális étrendre. Ebből adódóan a fennmaradó 42% válaszolta, hogy magának vagy a közvetlen környezetében élőknek szüksége van speciális étrendre. 6%-a a válaszadóknak az a felsoroltakon kívül, más okból követ speciális étrendet, ezek legfőbb oka a cukorbetegség vagy az ételallergia)

Mivel a vizsgálatom minden korosztályra kiterjedt ezért egy összefogóbb lépést kaptam a társadalmunk szokásairól. Összességében elmondható, hogy a kutatásom eredményes volt és több válasz esetében is meglepő válaszok érkeztek.

5 KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A vizsgálatom alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a társadalmunk nagyrésze és azon belül a 18-25 éves korosztály nincs teljesen tisztában az élelmiszerpazarlás elkerülését segítő lehetőségekkel és azok alkalmazásával. Fontos lenne még több, az eddigiektől eltérő és hatásosabb módszer, mely a háztartások szintjén is könnyen alkalmazható. Ehhez első körben az kell, hogy a háztartásokban élők tisztában legyenek a saját pazarlási szokásaikkal és azok mértékével. Ahogy a szakdolgozatom is alátámasztja, sokan úgy vélik, hogy a jövőben rosszabb helyzet is kialakulhat, illetve a hajlandóság alábbhagyhat, ezáltal később még nehezebb lehet a probléma orvoslása.

Véleményem szerint a mai világban a közösségi médiának hatalmas szerepe van és nem csak a fiatalabb generációra nézve. Sokan úgy vélik, hogy csak negatív hatása lehet az online világnak és a reklámoknak, én azonban ezt máshogy vélem. Úgy gondolom, hogy a média pozitív irányba is formálhatja a véleményünket az élelmiszerpazarlással, a tudatos vásárlással és az újrahasznosítással kapcsolatban. Ha ezek a tevékenységek egyre népszerűbbek lennének és akár influenzerek ösztönöznék a fiatalokat a változtatásra, akkor több emberhez eljutnának a lehetőségek, és így talán együtt többet tehetnénk a probléma stagnálása vagy javulása érdekében.

Egy másik meglátásom, hogy a közoktatási intézmények nagy ráhatással lehetnek a fiatalok véleményének változtatására. Napjainkban egyre több óvoda és iskola kezeli prioritásként az élelmiszerpazarlás mérséklését és e célból több tervet megvalósítanak. A környezettudatosabb neveltetés érdekében hozták létre a „Zöld Óvodákat” és az „Ökoiskolákat”, melyek célja, hogy már fiatal kortól elkezdődön a környezeti nevelés és érvényesüljön a fenntarthatóság pedagógiájának elve az iskolai és óvodai élet minden területén. Az innovativitás három szinten tapasztalható az iskolákban:

1. Pedagógia szintjén
2. A társas kapcsolatok szintjén
3. Technikai, gazdasági szinten

A szokások jelentősen meghatározzák a személyiségtípust és a viselkedést egyaránt. Ezáltal fontos az iskolai és óvodai példamutatás, ezért gondolom, hogy ez a kezdeményezés remek lehetőséget nyújt a diákok formálására és személyi fejlődésére.

6 ÖSSZEFOGLALÁS

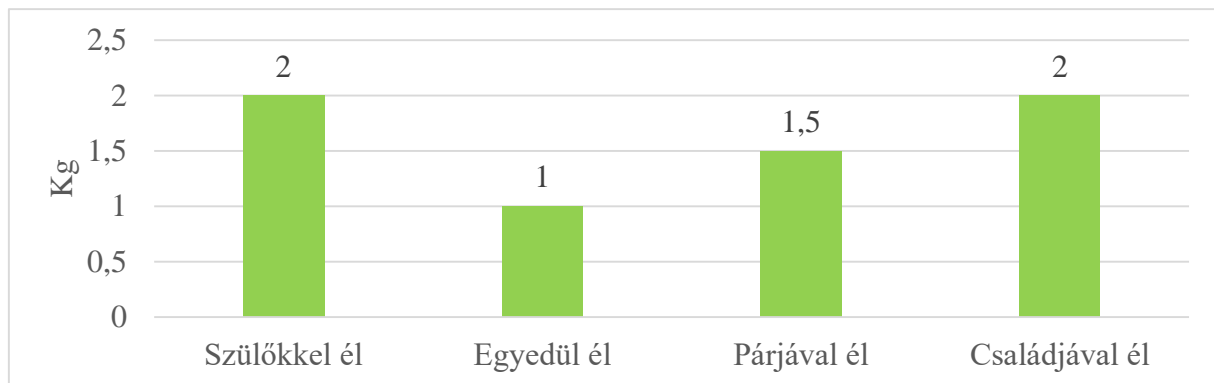
Témaként mindenképp valami fontosat szerettem volna feldolgozni és ez jó választásnak bizonyult, ami a kutatás során ugyancsak bebizonyosodott. Az élelmezés nehéz feladat, mivel a Föld lakossága 100 év alatt a négyszeresére nőtt, mégis rengeteg ember túlsúlyos vagy elhízott, viszont ennek ellentmondásosan adódik az élelmiszerpazarlás, mint probléma, mely globális szintűvé vált. Az élelmiszerpazarlás az ipar szintjétől egészen a háztartások szintjéig jelen van kisebb-nagyobb mértékben. A makrokörnyezeti hatások, mint például a demográfiai hatások (nem, életkor, foglalkozás) befolyással vannak a háztartások élelmiszerpazarlási szokásaira. A szakdolgozatomban és a primer kutatásomban egyaránt nagy hangsúlyt szerettem volna fektetni a megoldásokra is, ugyanis sokan nincsenek tisztában azzal, hogy milyen lehetőségeik vannak, hogy elkerüljék vagy csökkentsék az élelmiszerek szemétkéntbe jutását. Az egyes magatartásformák is ráhatással vannak a szokásainkra, így a tudatos vásárlás és a fenntartható fogyasztás pozitív eredményeket hozhat az élelmiszerpazarlás csökkentésében.

Kutatásom során arra törekedtem, hogy minél több emberhez eljusson a kérdőív, ezért az online platform mellett döntöttem. A kutatásom célja, hogy felmérjem a 18-25 éves korosztály vásárlási szokásait, viszont a kérdőív minden korosztályhoz szólt, ezáltal lehetőségem nyílt viszonyítani az általam kutatni kívánt korcsoporthoz. A szerkesztésnél mindenképpen arra törekedtem, hogy a válaszadó anonim maradjon, ezáltal úgy vélem nagyobb a valószínűsége az őszinte válaszadásnak, azonban a nemmel, családi állapottal, lakhellyel és a foglalkozással kapcsolatban tettem fel kérdéseket. A személyes kérdések mellett természetesen az élelmiszerpazarlásra vonatkozó kérdések voltak a középpontban, mint például a heti élelmiszerpazarlás mértéke kilogrammba megadva, illetve, hogy mi lesz a megmaradt élelmiszer sorsa. A kérdőív végén feltettem egy pár véleményformáló kérdést, mint például a válaszadók szerint melyik korosztály pazarol leginkább és a jövő generációja tudatosabban figyelni fog-e a pazarlásra. A kérdéssort összesen 312 személy töltötték ki megfelelően, ebből 54 fő, aki 18-25 év közötti, így a vártnál több adatból dolgozhattam.

Három kérdést állítottam fel a kutatásom megkezdése előtt, majd ezekre kerestem a választ a kérdőív segítségével.

K1: Többet pazarolnak a szülőkkel egy háztartásban élő fiatalok? A kutatásom alapján erre a kérdésre nem kaptam egyértelmű választ, ugyanis a 25 év alattiak válaszaiból elmondható, hogy aki szülőkkel egy háztartásban él, illetve aki a családjával (párjával, gyermekkel) él egy

háztartásban, átlagban ugyanúgy 2 kilogramm élelmiszert dobnak a szemébe heti szinten. Legkevesebb (maximum 1 kilogramm) pazarlás az egytagú háztartásokban kimutatható.

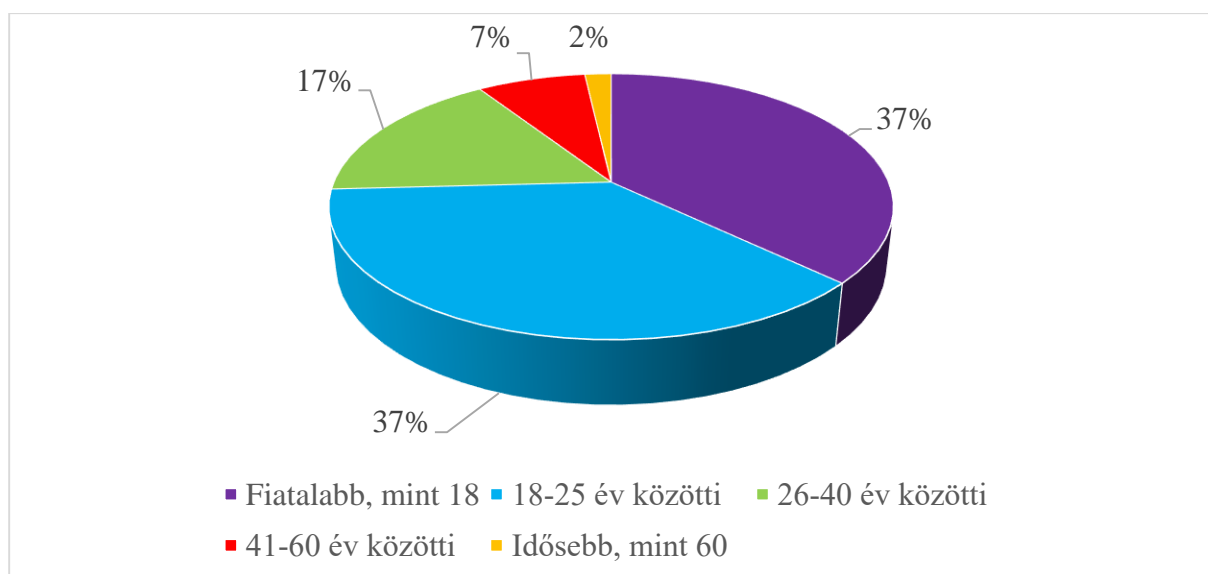

14. ábra A háztartásokban keletkezett hulladék

Forrás: saját szerkesztés

K2: Kevésbé tartják az idősebb generációt pazarlónak, mint a fiatal generációt? (Bódi B., Kasza Gy., 2015). A kérdés igaznak bizonyult, mert a 60 évnél idősebb kitöltők többségében azt választották, hogy 1 kilogrammnál kevesebbet pazarolnak. A válaszadók 72,4%-a szerint a 25 év alatti korosztály pazarol leginkább. (11. ábra)

K3: Önmagát tartja a legpazarlóbbnak a 18-25 év közötti korosztály? A kutatásom alapján az alábbi kérdésre nem kaptam evidens választ, ugyanis a 18-25 év közötti kitöltők közül 20 válasz érkezett arra, hogy a 18 év alattiak pazarolnak leginkább, és szintén 20 kitöltő mondta, hogy a saját, vagyis a 18-25 éves korosztály a legpazarlóbb. (15. ábra)

15. ábra A 18-25 év közöttiek szerint pazarló korosztályok

Forrás: saját szerkesztés

7 IRODALOMJEGYZÉK

1. Bauerné Gáthy A., Szűcs I. (2019): Fenntartható élelmiszer-fogyasztás a debreceni egyetem hallgatóinak körében (Élelmiszer, táplálkozás és marketing), 15 (1), pp. 3-10, Letöltés dátuma: 2023.05.08., Link: <http://real.mtak.hu/127715/1/35901.pdf>
2. Boros L., Sági M. (2015): Az életminőség területi különbségeinek néhány mérési lehetősége, pp. 135-141, Letöltés dátuma: 2023.05.10., Link: <http://acta.bibl.u-szeged.hu/64670/>
3. Bódi B., Kasza Gy. (2015): Demográfiai tényezők hatása a fogyasztói élelmiszer-pazarlásra (Élelmiszervizsgálati közlemények), 61. évfolyam, 3. szám, Letöltés dátuma: 2023.09.02.,
Link: <http://www.maradeknelkul.hu/wp-content/themes/wp-childcare/files/Link2.pdf>
4. Csutora M. (2011): Az ökológiai lábnyom számításának módszertani alapja (Az ökológiai lábnyom ökonómiája) pp. 6-16
5. Csutora M., Hofmeister Tóth Á. (2011): Fenntartható fogyasztás? (A fenntartható fogyasztás gazdasági kérdései), Letöltés dátuma: 2023. 09.11., Link: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/464/1/Fenntarthatofogyasztasszoveg.pdf>
6. Dudás K. (2011): A tudatos fogyasztói magatartás dimenziói, pp. 47-55, Letöltés dátuma: 2023.09.11., Link: https://www.researchgate.net/profile/Katalin-Dudas/publication/270531387_Napjaink_egyik_jellemzo_trendje_a_tudatos_fogyasztas_ertelmezese/links/589984864585158bf6f843a1/Napjaink-egyik-jellemzo-trendje-a-tudatos-fogyasztas-ertelmezese.pdf
7. Horváth B. (2015): Magyarországon évi 1,8 millió tonna élelmiszer kerülhet a szemétkbe, Letöltés dátuma: 2023.05.21., Link: <https://444.hu/2015/05/30/elelmiszerbank-pazarlas-etel/>
8. Elekházy N. (2020): Az európai zöld megállapodás (InfoJegyzet), 52. szám, Letöltés dátuma: 2023.05.30., Link: https://www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_52_Europai_Zold_Megallapodas.pdf/b8ac0727-6099-7847-8b8f-e7288a692136?t=1591606810955
9. J. Gustavsson - C. Cederberg - U. Sonesson - van Otterdijk R. - van Otterdijk R. - Meybeck A (2011): Global food losses and food waste. Study conducted for the, International Congress, SAVE FOOD!, at Interpack2011, Düsseldorf, Germany, Letöltés dátuma: 2023.10.02., Link: <http://www.fao.org/docrep/014/mb060e/mb060e00.pdf>

10. Kozák Á. (2009): Táplálkozás, fogyasztás és életmód a rendszerváltás utáni Magyarországon (Élelmiszer, táplálkozás és marketing), VI. évfolyam, 1-2, Letöltés dátuma: 2023.09.01., Link: <https://journal.uni-mate.hu/index.php/etm/article/view/89>
11. Lehota J. (2004): Az élelmiszerfogyasztás hazai és nemzetközi trendjei, Letöltés dátuma: 2023.05.01., Link: <https://journal.uni-mate.hu/index.php/etm/article/view/2>
12. Magyar Élelmiszerbank Egyesület (2022): Kutatás a háztartások élelmiszerpazarlásáról, Letöltés dátuma: 2023.09.15., Link: https://www.elelmiszerbank.hu/hu/hirek/hireink/kutatas_a_haztartasok_elelmiszerpazarlasarol.html
13. Makányné Kis E., Gál J. (2019): Élelmiszerpazarlás és mentés Magyarországon (Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok), 14. évfolyam, 3. szám, pp. 61–66., Letöltés dátuma: 2023.09.11. Link: https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/jelenkori_tars-gazd_folyamatok/article/view/33187/32423
14. M. Wackernagel, W. Rees (1996): Our Ecological Footprint: Reducing Human Impact on the Earth
15. OKIR - Országos Környezetvédelmi Információs Rendszer • Összesített hulladékgazdálkodási adatok, Letöltés dátuma: 2023.10.01., Link: https://web.okir.hu/hu/cikk/548/Osszesített_hulladeggazdalkodasi_adatok
16. Töröcsik M. (2018): Fogyasztói magatartás – Insight, trendek, vásárlók
17. Szabó-Bódi B. (2018): Az élelmiszerhulladékok szerepe a környezeti terhelésben – Társadalmi megítélés és szerepvállalás, Doktori értekezés, Letöltés dátuma: 2023.05.12., Link: http://real-phd.mtak.hu/1454/1/szabo-bodi_barbara_ertekezes_DOI.pdf
18. Szűcs R. (2019): Az élelmiszerpazarlás és a fogyasztói tudatosság kapcsolata (Táplálkozásmarketing), 6. évfolyam, 1. szám
19. <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/green-deal/>
20. https://www.elelmiszerbank.hu/hu/hirek/hireink/kutatas_a_haztartasok_elelmiszerpazarlasarol.html
21. https://www.elelmiszerbank.hu/hu/hirek/hireink/uj_modell_az_elelmiszerpazarlas_csokkentese.html
22. https://www.elelmiszerbank.hu/hu/hirek/hireink/10_milliard_forintnyi_elelmiszert_mentettunk_tavaly.html
23. <https://www.epa.gov/sustainable-management-food/reducing-impact-wasted-food-feeding-soil-and-composting>
24. <https://greendex.hu/greenwashing/>
25. <https://klimapolitikaiintezet.hu/hir/uzemlatogatas-kaposvari-biogaz-eromu>

26. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/hazteletszinv/2020/index.html>
27. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/tarsatlasz.pdf>
28. <https://maradeknelkul.hu/>
29. <https://portal.nebih.gov.hu/-/az-eu-s-atlaghoz-kepest-kevesebb-elelmiszert-dobnak-ki-a-magyarok>
30. <https://www.footprintnetwork.org/>
31. <https://www.worldometers.info/>

8 MELLÉKLETEK

1. melléklet

ÉLELMISZERPAZARLÁS FELMÉRÉS

1. Neme:

- Nő
- Férfi

2. Életkora:

- fiatalabb, mint 18
- 18-25
- 26-40
- 41-60
- idősebb, mint 60

3. Lakhelye:

- Főváros
- Megyeszékhely
- Kisváros
- Község

4. Élethelyzete:

- Szülőkkel él
- Egyedül él
- Párjával él
- Családjával él (házastárs, gyerekek)
- Egyéb

5. Foglalkozása:

- Tanulok
- Dolgozok
- Munkanélküli vagyok
- Nyugdíjas vagyok
- GYES/GYED
- Egyéb

6. Hányan élnek egy háztartásban? (Önt is beleértve)

- 1-2
- 3-4
- 5-6
- 6+

7. Legmagasabb iskolai végzettsége:
- Általános iskola
 - Szakiskola, szakmunkásképző
 - Gimnázium, szakközépiskola
 - Érettségire épülő képzés (OKJ)
 - Főiskola/ Egyetem
8. Jellemzően hol vásárol?
- Hipermarket
 - Diszkont áruház
 - Helyi kisbolt
 - Piac
 - Online
 - Egyéb
9. Kérem becsülje meg, hogy mennyi a családjában az egy főre jutó élelmiszer költsége havonta
- 0-30.000 forint
 - 31.000-45.000 forint között
 - 46.000-65.000 forint között
 - 66.000-85.000 forint között
 - 86.000-100.000 forint között
 - 100.000 forint felett
10. Kérem értékelje, hogy mennyire fontosak az alábbi szempontok a vásárlása során. (1 – legkevésbé fontos, 5 – leginkább fontos)
- Ár
 - Gyártó
 - Szavatossági idő
 - Származási hely
 - Frissesség
 - Csomagolás
 - Összetétel
 - Minőség
11. Kérem becsülje meg, hogy mennyi élelmiszert dob ki heti szinten.
- max 1kg
 - max 2 kg
 - max 3 kg
 - max 4 kg
 - max 5 kg
 - max 6 kg
 - max 7 kg
 - max 8 kg
 - max 9 kg

- max 10 kg
12. Kérem jelölje be, hogy az alábbi élelmiszercsoportok heti szinten milyen arányban kerülnek kidobásra az Ön háztartásában. (1 – nagyon keveset dobok ki belőle, 5 – nagyon sokat dobok ki belőle)
- Pékáru
 - Tejtermék
 - Húsféle
 - Zöldség
 - Gyümölcs
 - Készétel
 - Italok
13. Mi lesz a sorsa a háztartásában keletkezett élelmiszerhulladékoknak? (Több válasz is lehetséges)
- Szemétbe kerül
 - Háziállatnak adja
 - Komposztba kerül
 - Újra felhasználom
 - Rászorulóknak adom
 - Egyéb
14. Mennyire jellemzőek az alábbiak Önre? (1 – legkevésbé jellemző, 5 – leginkább jellemző)
- Ebben a rohanó világban nincs időm arra, hogy még az ételmaradékkal is foglalkozzam.
 - Összejövetelek alkalmával inkább többet főzök, nehogy kevés legyen az étel és ilyenkor gyakran keletkezik maradék.
 - A legtöbb élelmiszerhulladékot a nem ehető élelmiszerrészek adják. (tojáshéj, csont, stb.)
 - Gyakran előfordul, hogy az élelmiszer megromlik a hűtőben.
 - Általában többet főzünk, mint amire szükségünk van.
 - Vásárlás előtt átgondolom, mire van szükségünk.
 - Gyakran vásárolok felesleges élelmiszert.
 - Ha egy étteremben nem tudom megenni az egész adagot, akkor elviszem.
 - Az akciók befolyásolnak a vásárlási döntésemben.
15. Ön szerint melyik korosztály pazarol a leginkább?
- fiatalabb, mint 18
 - 18-25
 - 26-40
 - 41-60
 - idősebb, mint 60

16. Ön mit gondol, a jövő generációja tudatosabban fog figyelni az élelmiszerpazarlásra?

- Igen
- Nem
- Nem tudom

17. Ön mit gondol, mivel lehetne csökkenteni az élelmiszerpazarlást? (Több válasz is lehetséges)

- Élelmiszerek drágulásával
- Megfelelő oktatással
- Figyelemfelhívással
- Tudatos vásárlással
- Étkezési terv készítésével (pl.: heti menü összeállítása)
- Egyéb

18. Szüksége van Önnek speciális étrendre? (Több válasz is lehetséges)

- Nem
- Igen, fogyni szeretnék
- Igen, glutén érzékeny vagyok
- Igen, laktóz érzékeny vagyok
- Igen, speciális étrendet követek (pl.: paleolit)
- Igen, vegán étrendet követek
- Igen, vegetáriánus vagyok
- Egyéb

9 NYILATKOZATOK

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kiss Bernadett
A Hallgató Neptun kódja: KG53HQ
A dolgozat címe: Az élelmiszerpazarlási szokások megváltozása a 18-25 éves korosztályban
A megjelenés éve: 2023
A konzulens intézetének neve: Agrár- és Élelmiszergazdasági Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Agrárgazdaságtani és Agrárpolitikai Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelté után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023 év November hó 2 nap

Kiss Bernadett
Hallgató aláírása

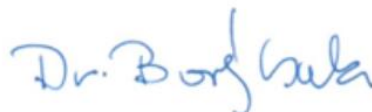
NYILATKOZAT

Dr. Borbély Csaba (név) (hallgató Neptun azonosítója: KG53HQ) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Kaposvár, 2023. november 2.

belső konzulens